

VANJA BULIĆ

DEVEDESETE

**LEPA SELA LEPO GORE
RATNA SREĆA
ZADAH BELOG
CRVENA KIBLA**

■ Laguna ■

Copyright © 2015, Vanja Bulić
Copyright © ovog izdanja 2015, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

DEVEDESETE

Sadržaj

Lepa sela lepo gore	9
Ratna sreća	151
Zadah belog.	329
Crvena kibla	479
<i>O autoru.</i>	661

LEPA SELA LEPO GORE

1.

Sestra Milena, naslonjena na okvir razbijenog prozora zamrljanog pri naletu kiše, osluškuje pucnje i detonacije s leve strane Drine. Zamišlja lica ljudi koji tamo povlače obarače. Koga li će sutra okrvavljenog, onesvećenog ili izobličćenog od bolova prebaciti preko reke i uneti u ovu bolnicu? Donose i Srbe i Muslimane. Jauci im se ne razlikuju, ali ljudi o tome svašta pričaju, a lekari rade svoj posao.

Snažna eksplozija sa druge obale potrese krhotine stakla što su ostale u okviru prozora. Sestra Milena se trže. Pogleda niz hodnik i ugleda uhranjenu crnu bubašvabu kako gamiže preko crno-belih pločica. Savlađujući gađenje krenu prema bubašva-bi, ali ona naglo šmugnu u procep ispod praga doktorove sobe. Milena uzdahnu i pođe ka bolesničkoj sobi u dnu hodnika, u koju navraća češće nego što joj to dužnost nalaže. Lepo joj je u toj prostranoj sobi sa tri kreveta, pregrađenoj staklenim zidom na dva dela.

Pred vratima sobe zastade i nakašlja se. Tako onima u sobi daje znak da će ući.

– Junaci, da izmerimo temperaturicu.

– Koji si ti šaljivdžija, sestro. Temperaturica je ostala u onom životu – prozbori Milan tiho i ravnomerno, kao da peva melodiju koja ima samo jedan ton.

– Milane, život je lep. S tobom će biti još lepši – reče kroz osmeh sestra Milena i otrese toplomer.

Petar danima prati idilu: sestra Milena cvrkuće, Milan grakće. Izbegava razgovor, govori kratko i najčešće izgovara reči koje izmenjuju bivši prijatelji. Iako ima pogled prerano ostarelog dečaka, njegov stas i zategnuta koža na licu ne mogu da sakriju da je tek prevalio prvu četvrtinu veka. Poneku usamljenu dlaku izniklu na licu Milan ne dira i samo s vremena na vreme čežljivo pogleda Petrovu čekinjavu bradu. Desna ruka, desno rame i leva noga obavijeni su mu gipsom. Teško diše jer i najmanje pomeranje grudnog koša izaziva bol.

Sve što Milan kaže Milena prihvata bez ljutnje. Pristaje na igru. Kroz bolnicu je prošlo stotine Milana. Neki čute, neki reže, neki samo plaču, neki su preterano veseli, neki zanemeli, a oči ne prestaju da govore. Milena razume Milana i zabrinula bi se kada bi drugačije govorio.

– Dao sam pare. Zamijenite čovjeku baterije u vokmenu. To mu je jedino ostalo – kaza Milan glasom u kome nema ni radosti ni ljutnje.

Na krevetu, do prozora, uvijen u zavoje leži čovek kome se ne vidi lice. U venu mu je zabodena igla za infuziju, a u ustima ima crevo za dovod kiseonika. Preko zavoja, na mestu gde bi trebalo da budu uši, kao zalepljene stoje slušalice, a na grudima, preko belog čaršava isprskanog sitnim kapima krvi, položen vokmen. Iz slušalica se čuje pulsiranje bas-gitare i nejasan zvuk hard-roka.

– Da li čuje? – upita tiho Petar.

Milan sleže levim, zdravim ramenom.

– Ne znam... Ali to mu je lijek bolji od svega što mu guraju kroz venu.

Petar se osmehnu. Milena priđe da mu izmeri temperaturu. Njoj je poznat taj profesorski osmeh: svako dete u razredu mora da pomisli kako se profesor baš njemu osmehuje.

Petar leži na krevetu do vrata. Leva ruka i desna noga su mu u gipsu. Izgleda stariji onako zarastao u čekinjavu bradu iz koje vire pronicljive, ali zamagljene, mutne oči, pritisnute bolom koji prokulja na svaki pokret. Petrove negovane ruke, koje su očigledno dugo držale olovku, odaju čoveka ne starijeg od trideset pet godina.

– Professore, šta sada rade vaši đaci? – upita Milena.

Petru se zaledi osmeh. Uznemiri ga pomisao na đake. Na koje li đake misli? U Tuzli je bilo đaka iz sva tri naroda. Svi isti, maleni, tršavi, pegavi đavolčići.

Milena shvati u kakvu ga je zamku uhvatila.

– Kako vaša deca? – dodade.

Još više ga zbuni. Pročita mu to u očima, ali ne mogade da razume.

Trideset đaka su bili njegova deca. Plus ono dvoje koje ima u braku sa Eminom, najlepšom devojkom u kraju, s kojom je prvo krao zelene jabuke i preskakao ograde, pa igrao klikere, pa završio gimnaziju, pa krenuli zajedno na studije. I danas ne može da se seti kada su sa klikera prešli na poljupce.

– Nisu dobro... – reče suvo Petar.

Milena se trže. Da je očekivala ovakav odgovor, ne bi ni pitala. Dosta mu je rana i ožiljaka, još mu samo ona treba sa glupim pitanjima!

– Ne razumiješ ti to, sestro. Žena mu piše da su djeca dobro i da su krenula u školu. Beograd ih je prihvatio, a on kaže da nisu dobro – procedi Milan sarkastično.

Petar okrenu glavu prema zidu. Mileni bi neprijatno. Žena sanja o tome da uhvati muškarca kada plače. Ali ovo je nešto drugo. Iz magle u Petrovim očima sipi lepljiva kiša, hvata i Milana koji se okrenu ka čoveku sa slušalicama stavljenim preko zavijene glave.

Petra zaokupiše misli o đacima. Nikad nije ni pomišljao na to da će tako surovo prekinuti nastavu i sa zamotuljcima krenuti na tri različite strane. Nadao se da će njegovi nekadašnji đaci da ga leče, da mu popravljaju sat, da mu pomognu da se njegovi unuci upišu u školu koju žele. Već je naslućivao čime će se baviti njegovi đaci. Ulazio je kao lopov u njihove misli, kao im strepnje i radosti, zavirivao u moždane vijuge pripremane da kao sunder upijaju znanje iz knjiga koje su svakodnevno vukli u školu.

Po lakom podrhtavanju Petrovog ramena Milena shvati kakva ga bura potresa. Emina mu redovno piše iz Beograda. Dva puta ga je posetila u bolnici. Dolazila su i deca. Dva nasmejana, nestašna dečaka. Za pet minuta su rasturili bolničku sobu. Petar je bio zbunjen. Emina ga je držala za ruku i plakala. Milan je tada žmurio.

Milena kraj Milanovog kreveta protrese toplomer u ritmu bas-gitare čiji zvuk izleće iz vokmena položenog na grudi čoveka uvijenog u zavoje.

– Mogu li da sednem na krevet? – upita Milena.

Oseti da Milan nema snage za odgovor. Sede na ivicu kreveta, samouvereno kao da je to mesto koje joj i pripada. Milan se okrenu prema zidu da Milena ne bi spazila njegovu turobnost. Ničeg više nema: kuća u Malinjaku spaljena, otac umro pred rat, brat Slobodan negde na frontu, auto-mehaničarska radnja *Budućnost* srušena, majka Ružica zakopana uz kuću koje više nema, u selu kojeg više nema, ispod krsta kojeg više nema. Sve je ostalo tamo, na onoj strani.

– Milane, podigni ruku. Moram da ti izmerim temperaturu – reče Milena.

Petar okrenu glavu ka Milanu. Oči su mu bistre. Nema magle u njima. Smeška se dok posmatra kako se Milan joguni. Tom prerano ostarelom dvadesetpetogodišnjaku mogao je da bude profesor, da su živeli u istom mestu.

– Milane, moram da ti izmerim temperaturicu – ponovi Milena meko, ustade i poče da otkopčava Milanovu pidžamu.

Milan liči na plastelin koji Milena spolja može da oblikuje kako hoće. Unutra je nedodirljiv.

Samo Petar zna gde se sakrio Milan.

– Tamo, u tunelu, biće nam bolje – kaza Petar.

2.

– Tamo, u tunelu, biće nam bolje – ponovi Milan i pokaza niz strminu.

Milan u ruci drži snajper. Besprekorna uniforma, dobijena iz baze bivše JNA, sada je sva blatnjava. Nagorela je na leđima. O pojasu vise bombe i dugi nož u koricama.

Milanov glas se gotovo ne čuje. Ponavlja rečenicu. Uz njega zaleže Gvozden, čovek u poodmaklim pedesetim godinama. Visok, snažan, sa izrazitim zaliscima u kosi, ispeglan, izbrijan.

– Ko ti dozvoljava da ti komanduješ?! Ja ću odrediti kuda ćemo se povući – viče Gvozden i pokušava da nadjača minobacače koji traže njegovu desetinu.

– Ne seri, generale! Došao si u Bosnu, a pojma nemaš o terenu!

Zahvalan je Milan Gvozdeni, hiljadi Gvozdena što su došli u Bosnu, u njegovu Bosnu. Posebno je zahvalan ovom krakatom Gvozdeni, penzionisanom zastavniku nekadašnje JNA. Ostavio je kod kuće ženu, sina, ćerku i troje unučadi. Posramili su ga Slovenci, izdali Hrvati, razjarili Muslimani. Došao je i jednostavno rekao: „Dajte mi pušku i terajte u prvu liniju.“ Poraz svoje nekadašnje vojske shvatio je kao lični poraz.

Prilaze Laza i Gavra, koji se ne odvajaju, zatim Velja, prevejani beogradski šaner i zajebant, i Petar, povučeni, tihi profesor sa okruglim naočarima *à la Lenon*. Kao da je sišao sa nekog starog plakata *Bitlsa*.

– Gdje vam je Marko, sunce vam žarko jebem! – dere se Milan i već kreće nazad.

– Zagrljio jednu bukvu kô ribu – kaže Velja.

– Ne zajebavajte se, ljudi! Klinac je ionako preplašen. Juče se upišao od straha.

– Bio je klinac – kaza Velja i otkotrlja se niz strminu.

Gvozden ustade i polučučeci krenu unazad, u pravcu sela iz kojeg su pobegli.

– Zašto ste ga ostavili?! – promrmlja Gvozden. – Kako očekujete da sutra neko vas spasava?

Milan pogleda za Gvozdenom. Zavidu mu. Ne želi to da prizna, ali je Gvozden za njega oličenje poštenja. Ljudina, kako Milan ima običaj da kaže. Gvozden će se vratiti i nije mu potrebna pratnja, pa Milan jednog po jednog vojnika gura niz strminu ka tunelu što je zinuo nad rekom; kao da ga je neko nacrtao na mestu na kome im je najpotrebniji.

U izmaglici, na stotinak metara od Milana, uz jednu bukvu nazire se Marko, ono što je ostalo od njega. Creva rasuta oko bukve, na bukvi raspljeskan deo mozga, jedino Markove ruke, gotovo netaknute, čvrsto stegnute uz bukvu, kao da su zagrlile nekog dragog. Oči širom otvorene. Začudene.

– E, moj Markiću! – kriknu Gvozden i zatvori Markove oči.

Marko je tek napunio dvadeset godina. Bio je na odsluženju vojnog roka kad se zaratilo. Proveo je dva meseca u okupiranoj kasarni u Osijeku. Kad se vratio u Srbiju, tražio je da ga prebace na front: „da im se ja najebem majke za onu kasarnu“.

– E, moj Markiću! – kriknu Gvozden još jednom.

Gvozden se vrati ka Milanu, koji ga je čekao na bregu iznad tunela. Obojica zalegoše jer se ču zvuk minobacačke granate.

– Traže nas, psi – prosikta Milan kroz zube.

Mina pade ispred bukve koju Marko drži kao da mu je neko dao zaduženje da je čuva. Gomila dima i podignute zemlje ispuni prostor ispred Milana i Gvozdena, koji zažmuriše. Glave su im priljubljene uz zemlju.

Sačekajte da se dim razide. Sve je isto kao pre eksplozije. Samo nema bukve.

– E, moj Markiću – zaplaka Gvozden bezglasno.

– Ne budi pička, generale. I mi ćemo sutra – odbrusi Milan, a davi ga grč u grudnom košu.

– I hoćemo, kad nas vodiš u onu rupetinu. Podaviće nas kao pacove.

– Samo da se sklonimo od minobacača dok se naši ne pojave. Valjda ja volim sebe? – iskezi se Milan Gvozden u lice, a najradije bi zaurlao.

– Voliš ti sebe, ali ne ceniš sebe dovoljno.

Milan ustade i zakorači ka ambisu što zjapi ka tunelu. Gvozden spazi nedoumicu u Milanovim očima.

– Ne ceniš sebe jer govoriš ono što ne misliš.

Milan skoči, kao u vodu, prema cesti koja se beli ispod njih. Skoči i Gvozden. Otkotrljaše se zajedno i zaustaviše ispred ulaza u tunel. Glave im se dodirnuše.

– A kako bi trebalo da razgovaram sa tobom i tvojima? Vidi šta ste mi uradili od zavičaja?

– Ja, Milane, imam i unuke. Mogao sam da sedim negde uz Lepenicu i pecam. Poštuj me kao roditelja. Ako možeš...

– Više nemam roditelje – reče Milan suvo. – Nemam ni domovinu, ni kuću. Ništa nemam. Osim sebe.

Gvozden slegnu ramenima. Razume dečaka što se pretvorio u mašinu koja hoda, puca i pali.

Ispod ceste zeleni se Drina. Hući i žubori kao da nekome tepa, pa potom galami kao da se s nekim svađa. Nebo čisto, bez oblaka. Grmljavina topova ostala je iza leđa.

– Naši su dolje, niz cestu. Brzo će doći – kaza Milan i ude u tunel.

Gvozden zastade na ulazu u tunel. Prebira po sećanju i traži odeljak za taktiku odbrane na ovakvim mestima. U knjigama ovakvo mesto ne postoji: tunel dug sedamdesetak metara, s gornje strane uzbrdica, pa šuma, dole – Drina, hladna i penušava.

– Šta je, generale? Smišljaš taktiku? – smeje se Milan.

– Samo se ti smeji! Igraš se rata.

– Ne, generale. Ja ratujem, a vi ste se igrali rata.

Sa suprotne strane tunela dolazi Velja. Gavra i Laza trčkaju za njim, a Petar je seo negde po sredini tunela, naslonio se na zid, izvadio kutiju sa krdžom i priprema cigaretu. Za njega je vreme stalo. Ovo su trenuci kada čuti, ne odgovara ni na jedno pitanje, gleda u prste što ritmično okreću hartiju napunjenu duvanom, zatim lagano gricka zubima krajeve hartije, pređe preko nje jezikom koristeći ga kao četkicu za lepak, oblikuje cigaretu i tek onda je prihvata usnama kao da je dar božji. Niko ne zna kako bi Petar reagovao da u tom trenutku neko uperi pušku u njega: da li bi se branio ili nastavio da oblikuje cigaretu?

Velja pride Milanu i Gvozdenu. Gavra i Laza ga prate.

– Geaci, čas geografije! Sedi! – kaže Velja.

Laza i Gavra sedoš, Gvozden krenu ka suprotnom kraju tunela, a Milan znatiželjno pogleda u Velju.

– Gde se mi sada nalazimo? – upita Velja.

– U tunelu! – odgovoriše istovremeno Laza i Gavra.

– U tunelu – dodade Milan tiho, uvučen u igru koja mu godi.

– Odgovor je delimično tačan. Jeste tunel, ali kakav?

Laza i Gavra čute i gledaju u Velju kao da će saznati tajnu hiljadu godina čuvanu.

– Ovo je tunel na kome će jednog dana biti mramorna ploča, a na ploči će pisati: „Ovuda je sto puta prošao Velja Marković putujući od Beograda ka Dubrovniku.“ Jasno?

Laza i Gavra čute. Njih dvojica nisu izbivali iz rodnog Ljiga, tačnije iz okoline Ljiga. Zar je taj Dubrovnik lepši od njihovog Rudnika?

– Geaci, je l' jasna poruka?

– Šta tebi vredi što si rođen u Beogradu? – reče Gvozden vrativši se iz inspekcije po tunelu. – Ništa ne shvataš i živiš od uspomena na krađe i kurve.

– Al' si me zajebô, generale! Otekoše mi jaja od nerviranja. Nego, geaci, da nastavimo sa nastavom. Čas turizma! Šta je to Dubrovnik i čemu to služi?

Laza i Gavra ustadoše, priđoše Gvozdenu, Milan se nasmeja, Petar povuče prvi dim, a Velja nastavi da šeta teatralno, onako kako je radio njegov razredni, od milja nazvan Kovač, profesor filozofije u Devetoj beogradskoj gimnaziji.

– Pazi 'vamo, geaci! Dubrovnik, to je grad na obali Jadranskog mora, poznat po tome što je u njega dolazio Velja sa društvom kad mu prdne na pamet. Je l' jasno? Jasno! Pošalje me keva po zejtin, uzmem najlon kesu i dve flaše, sretnem drugare, marnuli „mečku“, 'oćeš u Dubrovnik, 'oću. Posle tri dana javim kevi kako u Dubrovniku nema zejтина i da me ne čeka na ručak. E, to je Dubrovnik. To je bio Dubrovnik...

Velja uperi automat ka otvoru tunela i zapuca.

– To je bio Dubrovnik, mamu vam jebem da vam jebem mamu u pičku!

Od rafala niko ne ču Veljin obračun sa drumskim razbojnicima koji su mu ukrali Dubrovnik.

– Budalo, sad ću da te razoružam! – viknu Gvozden. – Krijemo se od Muslimana, a ti im javljaš gde smo.

– Generale, mnogo si naivan! Zajedno smo rasli uz Drinu i znamo svako parče napamet. Da se kladimo da su već gore, na tunelu? – stavlja se Milan na Veljinu stranu, iako je samo nekoliko sekundi pre toga hteo da se baci na njega i oduzme mu automat.

Velja okrenu automat prema Gvozdenu. Pogleda ga pravo u oči.

– Što nisi razoružao Slovence i Hrvate? Ovu sam puškicu sâm zaradio i sâm ću da je vratim. Kapito, sinjor đenerale? – prosikta Velja kroz zube.

Gvozden krenu pravo prema Velji, priđe mu i nasloni stomak na cev automata. Velji se znoji ruka, oseća kako mu znoj curi niz vrat i golica ga po leđima.

Gavra i Laza su okrenuli glave ka suprotnom kraju tunela. Petar gleda u zažareni vrh cigarete.

– Pucaj, junačino! – kaza Gvozden muklo. – Onda izađi i kreni prema Dubrovniku. Takve jedva čekaju da vide na dubrovačkoj plaži.

Milan uhvati cev automata i skloni oružje sa Gvozdenovog stomaka.

– Koji vam je kurac!

Velja nervozno krenu ka izlazu iz tunela, spuštene glave, kao čovek kome je svejedno šta će se dogoditi.

– Dubrovnik je na suprotnoj strani – dobaci Gvozden.

Velja se ne zaustavi. Još dva koraka i izaći će iz senke tunela.

– Zaboravio si, ludače, na kojoj je strani Dubrovnik. Vрати se, idiote! Ovo je naređenje! – urla Gvozden.

Zvuk minobacačke granate prekinu Gvozdenovu pretnju. Instinktivno svi zalegoše, iako su u zatvorenom prostoru. Velja pade ničice, izvežbano se dočeka na ruke i ostade ukočen na samom ulazu u tunel. Granata pade s desne strane puta, ka brdu. Kad zemlja i kamenje poleteše ka Velji, on brzo ustade i vrati se u tunel.

– Dobro došao, ratniče – progovori Milan kroz šake pribijene uz lice.

Petar gleda u vrh cigarete i dalje zanet pušačkim ritualom.

– Kad bih znao da neko njihov pripaljuje cigaretu, nikad ne bih pucao – reče Petar i strasno uvuče dim iz cigarete smotane u novinsku hartiju, a Milanu se učini da je Petar sa dimom usisao i sva slova što se samo naziru na cigareti savijači.

– Petre, probudi se. Ne sanjaj stalno svoj razred – reče tiho Milan, svestan da ga u ovakvim situacijama Petar ne sluša.

3.

– Petre, probudi se! Ne sanjaj stalno svoj razred – prozbori Milan, ušuškani u bolničke pokrivače.

Petar spava nečujno. Tako je prolazio i kroz život. Tiho, da nikome ne smeta.

Kroz stakleni zid, što veliku sobu deli na dva dela, Milan vidi uzrujane lekare i sestre. Svi su u pokretu i samo se laiku može učiniti da svaki pokret nije programiran. Ubacuju u sobu novog ranjenika. Priključuju ga na aparate: veštačko disanje, infuzija, transfuzija. Milanu se čini da sve što imaju u bolnici kače i prikopčavaju na momka oblivenog krvlju.

– Petre, probudi se – kaza Milan glasnije.

Petar se budi sa bolnom grimasom. Zaboravi da je teško ranjen, prevari ga san, pa izleće iz snova kao dete kad beži iz krađe.

– Opet balije ubacuju u sobu!

Petar okreće glavu prema zidu. Ne želi da se prepire sa Milanom.

– Još jedan na infuziji, transfuziji... Na svemu! A nama – šta preostane! – reče Milan i okrenu se prema Petru, a oči mu plamte.

– Milane, ne znaš ko je čovjek – kaza Petar u nadi da će prekratiti neprijatni razgovor.

– Turčin! Balija! Zato su i odvojili ovaj dio sobe. Što nisu udarili tvrdi zid, već ovo staklo? Zašto, Petre?

Petar ćuti. Udiše duboko vazduh i žmuri.

– Zato što hoće i ovako da nas muče! – dodade Milan.

– Da te muče u tvojoj Srbiji?! Ne pretjeruj, Milane.

– Još ovo nije moja Srbija... Dok god u njoj ima balija, nije moja – naglašava Milan svaku reč.

Petar ne voli ovakve razgovore. Najradije bi zaspao i probudio se u svom razredu, izvadio dnevnik i prozvaao đake. Redar bi mu rekao kuda je ko pobegao, na kojoj je adresi, na kom telefonu.

– Kad je, Petre, u našoj sobi bilo pet ljekara odjednom? – nastavlja Milan.

– Šta će nama pet ljekara za samo dvije ruke u gipsu, dvije noge u gipsu i jednog pasioniranog ljubitelja rokenrola – pokušava Petar da prebaci razgovor na šalu.

Stakleni zid, koji prostranu sobu deli na dva dela, podignut je početkom rata, kada su prvi ranjenici iz Bosne počeli da pristižu u Srbiju. U jednom delu su srpski, u drugom delu muslimanski ranjenici. Milan i Petar ne znaju po kom kriterijumu u bolnicu stižu ranjeni Muslimani, a lekari i sestre ne žele o tome da govore. Milan i Petar, takođe, ne znaju kuda nakon isceljenja odlaze. Milan tvrdi da idu pravo na ratište, da ubijaju srpsku nejač, a Petar smatra da su to ranjenici civili, koje bolnica kao humanitarna ustanova prima na lečenje.

– Okrpe ih ovdje, nahrane, pa hajd na front! – viče Milan.

– Pretjeruješ – kaže Petar tiho, više da Milanova primedba ne bi ostala nezapažena nego da bi ulazio u raspravu.

U grupi lekara i bolničkog osoblja u susednoj sobi Milan prepoznava Milenu. S vremena na vreme Milena se okrene, pogleda kroz staklo i nasmeši se, iako ne zna da li je Milan vidi. Milan je u ležećem položaju. Iz njegove perspektive susedna soba liči na brisani prostor koji posmatra iz rova.

– Presudio bih ja njemu... Samo da mogu da ustanem – kaže Milan.

Milan zatvara jedno oko, zdravu, levu ruku podiže u visinu očiju, a prst namešta na zamišljeni oroz. Potpuno je umirio ruku, kao kada snajperista pred okidanje nađe potpun sklad tela i alatke za ubijanje.

– Milane, zar ti nije dosta rata? – upita Petar.

Milan zatvori i drugo oko. Ruku ne pomeri. Drži je uperenu ka gužvi u susednoj sobi. Okrenu glavu prema Petru i dođe u neprirodan položaj za snajperistu. Nekoliko sekundi zasta tako, zatim otvori oči i pogleda pravo u Petra.

– Nije – reče Milan suvo.

Vrati glavu u prvobitni položaj, udahnu duboko, zatim zadrža vazduh u plućima, ponovo zatvori jedno oko, a prst na zamišljenom orozu nastavi neprestano da podrhtava.

– Nije mi dosta rata! – ponovi kao da ispaljuje metak na ranjenika u susednoj sobi.

Iako je očekivao takav odgovor, Petar je poražen. Šta li o ratu misle oni koje ne poznaje kada ovako razmišlja njegov prijatelj Milan? Smatra da Milana može nazvati prijateljem jer su delili so, hranu, cebe, metke, spavali zajedno na betonu, stisnuti jedan uz drugog. Podelili su sudbinu, na ratištu, na ravne delove. Izašli su iz tunela sa istim ranama. Milan je jednom rekao kako je to pošteno od Petra, iako bi bilo pravednije da kao otac dvoje dece izađe neokrnjen iz rata kako bi ga deca do kraja života imala u jednom komadu. Baš tako je rekao, verovatno poražen saznanjem što su prikovani za krevet, nepokretni i u ratu nepotrebni.

Milan okrenu glavu ka krevetu s leve strane. Čovek zavijen u zavoje ne pomera se. Iz vokmena dopire zujanje. Kasete je došla do kraja i trebalo bi je obrnuti.

– Jebem ti ovakav život! – viknu Milan.

Milena je prišla staklu i shvatila da se nešto događa u susednoj sobi. Vidi da Milan ubrzano pomera glavu levo-desno, nesposoban da se pokrene.

– Jebem ti ovakav život! – Milanovo vikanje prelazi u urlik. Petar ćuti. Otvaraju se vrata i ulazi Milena.

– Milane, smiri se – reče blago. – Nisam mogla ranije da dođem jer su stigli teški ranjenici.

– Čiji teški ranjenici?

– Meni je svejedno. Ljudima moraš pomoći.

– Čiji su to ranjenici, sunce vam jebem dezertersko! Da niste ušli u moj Malinjak da povadite poklane iz jama i pokrpite ih ovdje! Znam ja čiji su to ranjenici. Presudiću ja njima. Slobodno im poručiti.

Milena se uplaši Milanove vike i Petrovog ćutanja. Petar je naučio kada valja ćutati uz praskavog Milana. Petar pokaza očima Mileni da izađe, a desnom rukom, kao u igri pantomime, simulira pokret kojim se daje injekcija. Milena izađe.

– Nisi okrenula traku! Ubiće ga zujanje! – povika Milan.

Zaćuta nekoliko sekundi i onda progovori tiho, kao da traži podršku od nekoga ko bi mogao da ga razume.

– Muzika je sve što ima, a i to mu uzimaju.

– Smiri se, Milane – kaza Petar tiho.

Milena se brzo vrati u društvu doktora Perića, mladog, snažnog i pronicljivog čoveka. Kao dečak je gledao američki film *M.A.S.H* sa Eliotom Guldom i Donaldom Saderlandom. Bio je oduševljen radom lekara u ratnoj bolnici. Zbog tog filma je krenuo na studije medicine. Sada su mu se sve želje ostvarile i – tužan je. Nesrećan zbog rata u kome otima od smrti dojučerašnju braću.

– Periću, izdajniče u belom, koga ste tamo doveli?! Turke krpate, dabogda vas krpili u njihovoj bolnici! – viče Milan kao u transu.

– Milane, daj ruku – zapovedi doktor Perić suzdržavajući bes.

– Naravno, ne mogu da se branim i ubrizgaćeš mi drogu da me smiriš. A možeš li svoju savjest da smiriš, doktore?

Milena nesvesno pomilova Milana po levoj ruci, pa kad uhvati doktorov pogled, trže se i podiže rukav pidžame. Milan zažmuri.

– Promijenite čovjeku traku u vokmenu. Muziku mu, bar, nemojte uzimati – kaza Milan ravnim glasom.

Igla ulete u Milanovu ruku, ali se on ne pomeri, kao da se sve to događa nekome drugom.

Milena pažljivo otvori vokmen što leži na grudima čoveka uvijenog u zavoje. Izvuče kasetu odmotanu do kraja i ubaci novu. Duboki tonovi bas-gitare dopreše do Milana. Osmehnu se neodređeno dok tone u nešto što ga guta, hvata lepljivim pipcima bezdana, potpuno umiruje i otupljuje.

Doktor Perić, izlazeći, uz osmeh dobaci Petru:

– Mlad je. Zalečiče i te rane što se ne vide. Laku noć, profesore.

Milena prođe pored Milanovog kreveta i dodirnu lako Milana po zdravoj nozi. Petar uhvati taj dodir kao naznaku isceljenja.

– Duga je noć u ovoj mišolovci – reče Petar umesto pozdrava.